

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Vera Concilii Tridentini Historia

Contra falsam Petri Suauis Polani narrationem

Pallavicino, Sforza

Antverpiae, 1670

Capvt IV. Decreta Conuentus Naumburgici. Agitata à Commendono Nunio apud Septemuirum Brandeburgicum, aliosque eiusdem familiæ Principes.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11665

Decreta Conuentus Naumburgici. Agitata à Commendano Nuntio apud Septemuirum Brandeburgicum, aliosque eiusdem familiae Principes.

Accepto responso profecti sunt illicò Nuntij Naumburgo, vbi postea de more decretum Comitiorum firmatum est 27. Februarij, ac penè totum fuit in purgandis Principibus ab iniustâ notâ, quòd scilicet eorum secta in Fide variaret. Etenim factis intelligebant, cum inter Religiones non nisi vnica possit esse vera, quemadmodum Tullius^a notauit, vbi multæ conspiciuntur, dubitationi locum non esse quin plures earum falsæ sint. In eo igitur decreto professi sunt omnes, à se recipi concorditer Confessionem Augustanam cum Apologia, quam diximus, Melanchthonis; iusserantque à quodam Theologorum cœtu componi quatuor articulos, in quibus eorum aliqui discordare videbantur. Varios præterea modos decreuerunt, quibus reliqui omnes ex ipsorum secta conuenirent; & licentia imprimendorum librorum coërceretur, vnde pullulabat, seu potius liquebat sententiarum repugnantia. Ad hæc ibi statuerunt, vt ratio Cæsari redderetur, qua de causa indictum Concilium non acciperent; destinantes ad id futurum conuentum, de quo infra. Vt opera nauaretur, quâ in idem propositum coalescerent, quicumque repudiata idololatriâ (intelligentes hoc nomine cultum, quo sacras Imagines, Sanctorumque ipsa Catholici venerantur) cum ipsis in vera religione consentiebant: atque, vt ad maiorem huiusce vnitatis firmitudinem alter conuentus Erfordiæ 22. proximi Aprilis haberetur. Verùm hæc ab ipsis ostentata & affectata vnitatis, & quàm falsò simularetur eo tempore, & quàm postea non fuerit possibilis, Suavis ipse inficiari non audeat.

² Suum interea iter prosequerentur Commendonus ac Delfinus ad indicendum Concilium, alter in Superiore Germania, alter in Inferiore, liberis Ciuitatibus, atque illis Principibus, qui Comitii ipsi non interfuerant. Quoniam autem inter eos numerabatur Ioachimus Septemuir Brandeburgicus, qui per Procuratorem adfuerat, ad eum, quippe ad maximè propinquum, Commendonus iter conuertit. Cum Lipsiâ transiret, comperit non modò in ea vrbe hæretica, sed Wittembergæ, in hæresis patria, tametsi in vtraque Lutherus libros Iuris Canonici tam solemniter concremasset^b, eos tamen explicari in publica Academia à quatuor stipendio condu-

^a In primo de Natura Dcorum.

^b Litteræ laudatæ, 17. Februarij.

Hhhh 3

ctis

1561.

e Conſta ex-
ſtant in epi-
ſtola Com-
mendoni ad
Borromæum
Cardinalem,
Berlino
15. Februar.
1561.

etis magiſtris. Ingreſſo Berlinum Commendono, vbi memoratus Septemuir degebat, duo primarij eius Conſiliarij ab eodem miſſi adfuerunt, vt ipſum ſuo nomine inuiſerent, & ad prandium die poſterio inuitarent. Inaudierat Nuntius*, habuiſſe in animo Septemuirum, ipſum audire, eiſque reſponſa reddere ante prandium, in quodam cœtu ſuorum Theologorum, quibus concordia erat inuiſa: proinde de induſtria tam ſerò acceſſit, vt primus eſſet conuiuii locus, gnarus, quanto curioſitatis ſtudio ferebatur Ioachimus ad legendos libros, colloquendumque de rebus Religionis. Idcirco antequam ille aduerſâ reſponſione reddita ſe obſtringeret ad pertinaciter obliſtendum, ſtudit in eius animum ſuauiſſe inter epulas inſinuare eas rationes, quibus poſſent ingenerari meliora conſilia. Et quidem ex voto contigit Nuntio, vt in diuturno prandio ea promeret rationum momenta, quibus illeſto Septemuiri animo, vltra quam optauerat congreſſus eſt retardatus. Etenim Ioachimus per ſpeciem præbendæ hoſpiti quietis, in quædam conclauia illum adduxit, nec eo die miſcere quidquam ſermonis cum eo ſuper villo negotio voluit, & poſtridie quoque inchoata in prandio colloquia continuauit, ſtatueratque apud ſe, quindecim aut viginti dies ibi Nuntium retinere, atque ea de cauſâ congreſſum de primario legationis argumento protrahebat. Verùm Commendonus, quo tempore acceptis mandatis perſunderetur, inſtitit, impetrauitque ne diutiùs præcipuum colloquium proferretur.

Litteras itaque Pontificis ac diploma dedit; & Marchio illas reſignauit, Naumburgi Comitibus in eo diſcors, atque vtriſque locis ſpatium ad deliberandum ſumpſit. Reſponſum poſteâ reddidit Nuntio vigefimâ quartâ Februarij, & quintâ poſt illius aduentum die, idque plurimis verbis, perinde ac mos eſt cupienti etiam negando ſatiſfacere. Sententia fuit: Excipi à Septemuiro debita reuerentiâ ſalutationem Pontificis, multasque illi grates reddi: nam tum cum fuerat in Pannonia, ſibi innotuiſſe optimum Pij animum, benignitatemque ſingularem. Se quoque pro ſuo gradu paci ſemper ſtudiſſe, cui adhuc in præſentia operam dabat, tamen ambigeret, an per id gratus omnibus redderetur; minus tamen ſe de hoc laborare, quippe qui animum nonniſi ad conſcientiæ tranquillitatem ac Dei verbum conuerterat. Ex huiusce rei ſtudio, non autem ex mentis leuitate, Confeſſionem Auguſtanam ſe complexum fuiſſe, & optare vt ſinguli, ac potiſſimum ſummi Pontifices, veram Eide agnoſcerent. Inde ad indiëtum Concilium progreſſus, dixit: Cum id negotij ſpectaret non ad ſe ſolum, ſoloſque Principes qui

Naum-

Naumburgum conuenerant, sed ad vniuersos qui memoratam Confessionem tuebantur, respondere sibi non licere nisi quidquid communi sententiâ statutum fuisset. Quod in se erat, omnem nauaturum operam vt concordia componeretur; quamquam animaduerneret difficultates plurimas, pro eo ac Nuntio liberè significarat in familiaribus colloquiis, eâ vsus sinceritate, quæ suo inerat ingenio, & quam ingenio Nuntij insitam, eidemque acceptam cognouerat, quicum amicitiam continuare cupiebat.

4 Officiosus verbis officiosa pariter reposuit Commendonus; sed super rei summa dixit: Tametsi multis illud esset commune, ad singulos tamen seorsim pertinere, cum ageretur de sempiterna salute; eoque amplius tamquam propriam expendendam esse à Septemuiro, quòd ipse ex iis quæ narrauerat, non aliunde commotus fuerat ad Augustanam Confessionem amplectendam, quam conscientie causâ. Et quemadmodum id per se præstiterat, ita exquire per se posse veram de Filio Dei cognitionem, præsertim Oecumenicæ Synodi adiumento; quam cognitionem Pontifex illi non modò precabatur à Deo, sed tam efficaci operâ quærebat, quippe illius successor, cui fuerat iniunctum, vt aliquando conuersus fratres suos confirmaret, qui que ob Iesu Christi preces obtineret certum firmumque priuilegium, ne ipsius vniquam Fides deficeret: quapropter nullum esse consilium tutius, quàm certissimo Dei iudicio se submittere, ac lumen haurire, quod in continuata successione Sedis Apostolicæ, & in perpetua constantique Patrum doctrina seruatur.

5 Denique persolutis gratiis ob adhibitam secum in priuatis congressibus libertatem, adiecit, se, consilium Septemuiro benignitate, per eandem libertatem, & tamquam priuatum, fuisse ausum ea illius animo proponere: ceterum quatenus personam publicam agebat, suas esse partes eum dumtaxat ad Concilium inuitare, eidemque significare, si quam ipse difficultatem offenderet, eam Patribus illic proponeret. Se igitur, hanc priuati libertatem profecutum, ab eo petere, vt animo recoleret, modos à suæ partis asseclis propositos eiusmodi esse, qui si adhiberentur, nihil tunc Ecclesiæ profuturi essent, & in posterum eam læsuri; quoniam conditiones, quas illi ad interueniendum Synodo postulabant, notam illam Fidei firmitatem labefactabant, quæ haberi posset in terris ad veritatem Catholicam ab hæresi distinguendam; quæ certa firmitas in Apostolica Sede, & in Conciliis ab ea congregatis confirmatisque semper perstiterat. Quoniam autem inter obiectas à Septemuiro difficultates

tates

1561. rates in superioribus colloquiis ille ferè aliud non vrgebat, nisi vt concederetur ius suffragij Protestantium Theologis in Synodo, non omisit Nuntius ostendere, Si ius illud Confessionis Augustanæ fautoribus impertiretur, reliquis affectis aliarum sectarum, penè innumeris, negari non posse, quare loco Concilij, vnitatis gratia conflati, quædam confusionis Babylon renouaretur.

Sed cum responderet Septemuir, Id reliquis sectis minimè deberi, propterea quod disertum Dei verbum non habebant: subdidit Commendonus: Quin ab omnibus illud sibi tribui & arrogari, vt proinde opus sit constitui à Deo in terris certum iudicem, qui per sententiam nulli obnoxiam errori Christianos edoceat, in quam congregatione Dei verbum sit, perinde ac in veteri perpetuaque Ecclesiæ forma conspicitur. Septemuir apto responso haud inuento, nolensque se dedere, tunc quidem subtitit, sed paulò post eundem rursus sermonem inuit, suo sibi Theologo assilente, qui reliquis sectis ius suffragij tribuendum negabat, tum quod falsæ erant, tum quod illæ controuersiam proximè non habebant aduersus auctoritatem Ecclesiæ, quemadmodum Augustana, quæ studebat corruptelas auferre, purumque Euangelij candorem restituere. Quod facile Nuntius confutauit, dicens: Quin etiam quamlibet æquè se ipsam existimare veram, ac reliquas falsas, & singulas pro illius Theologi ratiocinatione posse suffragij ius in Concilio adipisci, hunc etiam errorem reliquis suis addendo, si fortè eo careret, mirum, quod ipsa quoque Romanæ Ecclesiæ auctoritati proximè aduersaretur. Commotus Septemuir præualidis hisce rationibus, per suspirium dixit Nuntio: Profectò Reuerendissime Domine multas ingentesque cogitationes meum in animum induxisti. Eumque Brescam dimisit (quò ille iter instituebat, vt pari fungeretur officio cum Ioanne Marchione, Septemuiri fratre) & ad Nuntij reditum epistolæ Pontificis reddendam à se responsonem distulit. Antequam discederet Commendonus, detulit etiam Episcopo Brandeburgensi, qui simul electus erat Archiepiscopus Magdeburgi, Septemuiri filio, ibi per eos dies moranti, diploma Concilij, & literas Pontificias ad eum scriptas: quibus ille reuerenter acceptis, spatium temporis ad parentem consulendum petiit. Cui Commendonus subiecit: Probum sibi Consiliarium esse debere suum minus Archiepiscopi ac Primatis in ea prouincia, cuius gratia potissimè conuocabatur Concilium: ad eum proinde spectare, vt non solum suffraganeos suos mitteret, sed vt ipse, quippe iuuenis, & viribus pollens, illos anteuertret. Is verò animum præ se

Historiæ
Concilij
Tridentini
Pars II

1561
S. C. V.

se tulit non Tridentum modò, sed Romam adeundi cupidum. 1561.

7 Commendonus vt Brescam peruenit, oppidum propè Berli-
num^a, diploma litterasque Pontificias Ioanni Marchioni tradidit:
qui pariter spatium ad consulendum petiit, & post duas horas per
suum Cancellarium responsum reddidit, omninò alienum ab hu-
manitate quã exceptus fuerat; cum illud contemptim redderetur,
hæc verò non comitatis solùm, sed & reuerentiæ plena fuisset. Hæc
discrepantia oriebatur ex eo, quòd responso dictata fuerat à Con-
sultorum rabie, qui fidem in Principes affectabant, & apud ipsos
auctoritatem sibi tuebantur ostentatã in Pontificiam potestatem ini-
micitia; at comis acceptio proficiscebatur à Domini voluntate, quæ
proba sanè fuisset, nisi se improbam reddi permisisset.

8 Responsum est à Cancellario: Dominum suum conuenturum
propediem cum aliis Principibus, ibique consilia susceptum iri: nec
suum Principem dubitare, quin esset reddenda responso innixa ve-
ritati aduersus omnes cauillationes: ipsorum autem ad Synodum
accessum perinde futurum, ac si lepores ad leonum communionem
accederent. Progressus est ad contumeliosas querimonias de dua-
bus causis in diplomate allatis ad conuocandum Concilium, quæ
erant hæresum euersio, & morum emendatio; quasi Pontifex vellet
duas calumniæ notas Germanis inurere. Quod spectabat ad beni-
gnitatem, quam Nuntius in Pontifice commendabat, affirmauit,
Eam quidem opportunam futuram fuisse muneri quòd ille sibi ar-
rogabat; sed è contrario illius operã in Italia & alibi continuas
exerceri carnificinas piorum hominum, eo solùm nomine, quòd
puram Euangelij doctrinam adamabant, nolebantque idololatrias
pati, quæ in tyrannide Pontificia imperabantur.

9 Nuntius animo commoto, sed vultu pacato, ad Marchionem
conuersus, ait; Eius Cancellarium in multis extra rem propositam
fuisse transgressum, interpretantem diplomatis sententiam secus
ac Pontifex intendebat, & accusantis potiùs quàm negotium ge-
rentis ritu: aliud proinde promissum responsum à se recusari, cum
ea agendi ratio nec Oratorem nec se priuatum deceret: ab huius-
modi verbis abstinere solitos esse ipsos Principes, nedum mini-
stros, præsertim nihil lacesitos, sed honoratos, & domi suæ. Ad
obiecta dein paucis respondit: Mentem esse Pontificis, vt præter
amplissimam securitatis fidem vnusquisque humaniter audiretur
in Synodo, adeoque vt adessent non tamquam lepores inter leones,
sed tamquam agni apud pastores: Ex prudentia Principis speran-
dum, auctorem ipsum fore non vt responderetur cauillationibus,

^d Litteræ
Commendo-
ni ad Borro-
mæum Card.
Brandebur-
go 4. Martij
1561.

1561. quæ nullæ erant ex parte Pontificis, sed vt id consilij susciperetur, quod pacem & in sacris & in profanis rebus afferret Ecclesiæ, quod vnicè Pontifex cupiebat; cum omnibus in comperto esset, in vtrifque eam pacem defecisse ob recentiores sectas, & permanere vbi hæc radices non egerant: Ex earum multitudine ac repugnantia in iis prouinciis palàm certè fieri, inclytam Germaniam hæresi planè totam fœdatam: Corruptelas ex æquo expurgandas esse vbiçumque necessitas vrgeret; nec posse Germanos affirmare se corruptelis vacare, cum de iis tot in Comitibus ipsi conquesti essent, & Concilium ad eas curandas semper efflagitassent: Supplicia paucis obstinatis hæreticis auctoritate Pontificis inflicta in Italia, & alibi, nihil aduersari benignitati, quâ idem pœnitentibus veniam offerebat: quin potiùs ea supplicia præcipi legibus etiam Cæsareis, & congruere vetustissimæ Ecclesiæ, optimorumque Regum & Imperatorum consuetudini; eademque opera pietatis euadere non modò ad conseruandam Religionem intaminatam, sed etiam ad subducendas eas prouincias per modicam sanguinis effusionem horrendis calamitatibus, quæ aliis in locis cernere erat, vbi ea sancta seueritas non vsurpabatur: Idololatriam, quam Ecclesiæ Romanæ exprobrabant, esse cultum illum erga res sacras, quem à primis vsque sæculis Ecclesia obseruauerat, & integra Germania exercebat ex quo Christi cultum suscepit: In Pontificis potestate inesse conditiones omnes tyrannidi repugnantes, cum ea potestas non vi nixa sit, sed verbo Dei, & reuerentiâ fidelium, simulque cum tanta subditorum quiete ac felicitate coniungatur, quanta erat perturbatio & calamitas populorum qui ab illa secesserant.

His dictis surrexit, & abeundi veniam petiit. Sed eum Brandeburgicus secum ad prandium inuitauit; & non solùm cum primùm illum excepit, & postea deduxit, honoratius illi latus tribuit, sed in mensa honoris gratiâ detectum semper caput habuit, & quouis alio modo, gestibus, verbis, ac rebus oblati, cuncta obseruantie vel maximæ argumenta illi protulit, iussis suis omnibus Consiliariis ad diuersorium vsque ipsum comitari. Inter eos Cancellarius, quæ dixerat in responsione pluribus excusauit. Reposuit Nuntius: Se non nisi studio, quo flagrabat eorum salutis, ad eam querelam inductum; si aliter, gratum sibi futurum fuisse, vt quando nollent ipsi dissidiis huiusmodi finem imponere, iis agendi rationibus vterentur, quibus causa Pontificis æquior patefieret, eiusque charitas & benignitas perpetuò commendarentur. Cancellarius ita colloquium clausit: *Cænobit & horum omnium causa extitere.*

11. Brescâ profectus, Berlinum repetiit Commendonus postremò Februarij. Eum postridie memoratus Archiepiscopus inuisit, ac responsa ipsi reddidit per vnum è suis Consiliariis, plena laudibus & gratiarum actionibus erga Pontificem, pollicitus, se ad Synodum iturum, vbi aiebat adfuturos multos Episcopos se quidem doctiores, neminem tamen se Pontifici fidiorem. Epistolam quoque illi tradidit suâ exaratam manu, quâ Pontifici respondebat; adiecitque, Ob accepti diplomatis beneficium maiori se fiducia opem & consilium petiturum à Pontifice ad rem Ecclesiæ promouendam. Hæc in Archiepiscopo agendi ratio tantò charior accidit Nuntio, quantò minùs eam sperauerat à iuvene viginti duos annos nato, qui & hæretico famulatu obsidebatur, & ab hæretico parente regebatur. Sed parentes eam sæpè probitatem amant in filiis, quam ob rationes pseudo-politicas nesciunt in seipsis velle.

12. Detulit postea Commendonus Pontificias litteras vxori Septemviri, quæ Catholica erat, easque per summam lætitiã ac venerationem accepit. Nuntium rogauit, vt is eius nomine Pontificis pedes oscularetur, eumque certum redderet, velle se in veteri Fide & viuere & mori. Nec cessabat Septemuir consueta cum Commendone colloquia semper repetere, neque castigatorem suum à se disjungi patiebatur: quapropter dies aliquot ipsum retinuit eo nomine vt illi Ecclesiæ suæ sacra lipsana ostenderet, pretiosis in thecis asseruata, & Magdeburgensi Ecclesiæ [¶] dono tradita à Carolo Magno, simulque Rosam auream, auro suo missam à Romano Pontifice Nicolao V. atque à Nuntio petiit, vt à Pontifice aliquid è sanctissimæ Crucis ligno sibi impetraret, quò illud in cruce locupletissima, à se ad id iam parata, reconderet; perinde quasi sacrorum lipsanum honor magis in ornamentorum pretio quàm in possessorum cultu haberetur.

13. Has inter moras Ioachimus identidem id repetebat, à quo reuera ad eas protrahendas impellebatur, hoc est, Concilij negotium, modò Nuntium percontatus, Speraretne Pontificem inclinatum iri ad concedendum Protestantium Theologis ius suffragij; modò ad conquestus, quòd Tridenti tot rerum capita fuissent sancita, iis minimè auditis. Commendonus ad alterum respondit: Par non esse, vt suffragium concederetur iis, quibus iure non debebatur, aliter enim innumeri illud sibi à Pontifice flagitassent honestiori specie, quàm Theologi ab eius obedientia seiuncti. Ad alterum: Inuitatos fuisse Protestantes ad Synodum hortationibus tam iteratis, tam studiosis, atque etiam tam demissis, vt nonnisi ipsorum

1561.
¶ Extat in epistola Commendonij ad Borromæum Card. Brandeburg. die 4. Martij 1561.

¶ Hæ reliquæ dicuntur illi Ecclesiæ donatæ ab Othone I. sed in epistola Commendonij, fortasse ex lapsu memoriæ, Carolus Magnus nominatur; nos illius tenorem variare nolimus.

1561. proteruita imputandum esset, quod auditi non fuerint: interim opus fuisse, ut ea dogmata definirentur ad incolumitatem certamque Fidem Gentium Catholicarum; nunc vero in controuersiam reuocandum non esse quod ab eo Tribunali decretum fuerat, cuius firmitati Religionis Christianæ firmitas adnectitur. Septemurum proinde ille hortatus est, ut apud suos ipse fœderatos ad Concilium mitti curaret Oratores, sed viros pacis amicos, non autem ipsorum Theologos. Ad quod Ioachimus: *Theologi, inquit, hanc pacem querunt, sed contentionibus gaudent*: ac rursus omnem suam operam ad concordiam obtulit. Postremò subdidit, Optimum fore consilium, si ex cunctis nationibus viri probi seligerentur, qui iudices essent. Sed interrogauit eum Nuntius, A quonam ea electio esset habenda; subiicitque: Penes eos omnes probos homines hanc maiorem tandem auctoritatem futuram quam esset humana & erroribus obnoxia: at verò in Conciliis agnita semper ab Ecclesia fuisse ductum Sancti Spiritus assistentis: nullâ re magis perturbatum iri regimen Ecclesiasticum, quam si liceat admittere aduersus illius Magistratus, ad potestatis exceptionem, prohibitatis penuriam; id verò à nemine absurdius in medium afferri posse, quam à Protestantibus, qui humanis operibus nihil planè tribuebant.

Et sanè frustra nitebatur Ioachimus in exquirenda Concilij forma, cui se Protestantes subiicerent. Ipsi namque in conuentu Naumburgensi sextâ Februarij, nimirum eâ die, quâ responsum conceperant ad Nuntios, ab illis missum postridie manè, decreuerant quid esset Cæsari respondendum de Concilio, quò postea in Erfordiensis cœtu rem maturarent; ibique conuenerat inter eos, nequaquam illud accipiendum esse, etiamsi denuò reuocarentur ad trutinam Fidei dogmata, & ius suffragij ipsorum Theologis concederetur. Etenim, aiebant, Pontificem nihilominus ex suffragantium numero potiore futurum; adeoque Concilium ab illis petendum, in quo quæstiones non sententiarum multitudine, sed ad Dei verbum deciderentur; quod per alias voces sonabat Concilium quoddam, vbi vnusquisque totius conuentus iudicem ageret, & cui liberum esset in sua opinione, quamuis singulari, obstinate persistere.

Sed ea fortassis ad id vsque temporis Brandeburgico erant ignota. Post varias cunctationes cum iam ille non posset profectionem Nuntij amplius retardare, litteras ipsi dedit, quibus Pontifici responderebat, & munera ingentis pretij ad eundem deferri iussit. Verum Nuntius actis gratis ea recusauit, eorumque loco duo penit;

g. Extat in
scripturis
Cassiani
à Putco.

alterum, vt cum ipse Nuntij Ofij nomine librum confessionis suæ ad Septemuiri vxorem attulisset, ne grauaretur Septemuir illum legere; alterum, vt Carthusianis loca quædam restitui iuberet prope Francofurtum ad Oderam, illis erepta. Vtrumque ipsi promissum; atque ita tertio Martij discessit. 1561.

C A P V T V.

Res à Commendono gestæ cum Henrico Duce Brunsvicensi, cum Septemuiris Coloniensi ac Treuirensi, cum aliis Episcopis, cum quibusdam liberis Ciuitatibus, & cum Duce Cluiensi.

PEr multas hæreticorum vrbes iter faciens Commendonus^a, adiit Henricum Ducem Brunsvicensem, qui Catholicus erat. Hic diploma litterasque Pontificis excepit summâ reuerentiâ, nec vllam Synodi continuationi difficultatem obiecit; quin voce ac scripto respondit: *Sperari à se, interceptum Concilium ad optatos exitus deducendum.* Ducem Ernestum è sua familia, aliosque illius fratres, qui Lutherani erant, excusauit, quippe fortunæ tenuitate, non animi prauitate ad id seductos. Dixit, Se rescuisse à Septemuiro Saxone, cum factio Calvinistarum Naumburgi præuuleret, à Lutheranis Comitibus propria Saxonica inter se adornari, atque ea de re sermonem postremò fuisse habitum à circulo Saxonico Brunsvici; adiecitque, fidenter sibi affirmasse eum, qui memorato Septemuiro à secretis erat, vbi Eucharistiæ sumptio sub vtraque specie permitteretur, suum Principem facile ad Catholicos accessurum: quæ tamen narratio æquè Duci ac Nuntio dubia visa est.

2 Inde Commendonus ad complures primarios Præsules, diploma litterasque Pontificias delaturus, iter conuertit: quos tamen variis ille temporibus allocutus sit, responsa tamen hinc simul ac summam referam^b. Antistites Nauburgensis & Paderbornensis, etsi podagrâ laborantes, se paratos ad accessum obtulere: Monasteriensis excusauit se, propterea quòd hæreticos nimis propinquos, & subditos parum sibi obsequentes haberet. Alios suas apud Diocesefes Nuntius non est nactus, adeoque diploma Pontificis, eiusque litteras Consiliarius reliquit. Verùm ille sibi suadebat^c, eorum plerosque nihil minus quàm de aduentu ad Synodum cogitare, cognitis præsertim Protestantium conatibus ad eos auertendos, quòd Synodus Præsulibus infrequens, auctoritate vilis haberetur. Coloniam postea peruenit ineunte Aprili, vbi Coloniensis Archiepiscopus, habitâ cum suis Consiliariis de responso deliberatione, pro reliquo-

^a Litteræ Commendonni ad Borromæum Cardin. Rhenis 24. Martij 1561. quarum pars clandestinis notis erat scripta.

^b Cuncta existant in variis litteris Commendonni ad Borromæum Card. ac præcipuè in epistola ab eo Antwerpæ scripta 5. Maij ad Mantuanum Cardin. designatum Concilij Legatum.

^c Litteræ Commendonni ad Borromæum Cardinalem, Bruxellis 11. Aprilis 1561.